

Deze tekst is onderdeel van de Openbare Review die in oktober 2023 door het Nationaal Archief georganiseerd wordt voor modules 3-8 van het DUTO-raamwerk. Deze module bevat een inleiding op het DUTO-raamwerk in het algemeen en een toelichting op het gebruik van de modules 3-8. Deze tekst biedt dus de context voor de modules 3-8, en het is raadzaam om deze als eerste te lezen. Voor meer informatie: www.nationaalarchief.nl/duto-raamwerk

1 Inleiding op het DUTO-Raamwerk

2 Wanneer is het DUTO-raamwerk van toepassing?

3 Het DUTO-raamwerk is van toepassing in alle gevallen waar een overheidsorganisatie
4 omgaat met overheidsinformatie. Denk bijvoorbeeld aan het registreren, vernietigen,
5 migreren, bewaren of ter beschikking stellen van overheidsinformatie. Meestal wordt het
6 DUTO-raamwerk toegepast *by design*: bij het ontwerpen van een informatiesysteem.
7 Maar het DUTO-raamwerk kan ook toegepast worden om bestaande informatiesystemen
8 te toetsen. Het DUTO-raamwerk is ontwikkeld om te dienen als concreet instrument bij
9 het treffen van passende maatregelen. Daarnaast ondersteunen de eerste twee modules
10 strategische besluitvorming rondom duurzame toegankelijkheid ondersteunen. Deze
11 modules leggen het verband tussen concrete passende maatregelen en het
12 verwezenlijken van de lange-termijn doelen van een organisatie anderzijds.

13 Wat is overheidsinformatie?

14 [Overheidsinformatie](#) is alle informatie die de overheid zelf maakt of van een ander
15 ontvangt bij het uitvoeren van haar taken. Ongeacht bijvoorbeeld vorm, inhoud, status,
16 of vindplaats.

17 Onder overheidsinformatie vallen ook gegevens en metagegevens. Informatie die niet
18 met een wettelijke overheidstaak te maken heeft, valt niet onder overheidsinformatie.
19 Zoals reclamemateriaal of mailings over een personeelsfeest.

20 Wat is een informatiesysteem?

21 De term [informatiesysteem](#) wordt in de context van het DUTO-raamwerk breed gebruikt.
22 Het gaat niet alleen om software en hardware en de informatie die daarbinnen beheerd
23 wordt. Het gaat ook om de mensen die hier gebruik van maken en de organisaties
24 waarvoor die mensen werken.

25 Wat is duurzame toegankelijkheid?

26 Overheidsinformatie moet aan zes kenmerken voldoen om duurzaam toegankelijk te zijn:
27 vindbaar, beschikbaar, leesbaar, interpreteerbaar, betrouwbaar en toekomstbestendig.
28 Deze kenmerken worden in [module 2 van het DUTO-raamwerk](#) nader uitgewerkt.

29 Waarom gebruik je het DUTO-raamwerk?

30 Duurzaam toegankelijke overheidsinformatie draagt bij aan een transparantere en
31 efficiëntere overheid. En het is een bron van economische en historische waarde voor de
32 samenleving. Daarom wordt duurzame toegankelijkheid steeds meer een vereiste in wet-
33 en regelgeving op het gebied van informatiehuishouding.

- 34 ➤ Zie [module 1 van het DUTO-raamwerk](#) voor meer over de waarde van duurzame
35 toegankelijkheid van overheidsinformatie

36 Het DUTO-raamwerk is een praktisch hulpmiddel voor het treffen van passende
37 maatregelen om duurzame toegankelijkheid te borgen binnen de informatiesystemen van
38 de overheid.

39

40 **Waaruit bestaat het DUTO-raamwerk?**

41 Het DUTO-raamwerk bestaat uit een inleidend deel en het ontwerpstelsel. Het inleidende
42 deel bevat twee modules die ingaan op de waarde en de kenmerken van duurzaam
43 toegankelijke overheidsinformatie. Het wat en het waarom van DUTO. Deze modules zijn
44 inmiddels gepubliceerd.

45 ➤ [Module 1](#)

46 ➤ [Module 2](#)

47 Het ontwerpstelsel bevat modeleisen en randvoorwaarden om duurzame toegankelijkheid
48 te borgen binnen informatiesystemen van overheidsorganisaties. Daarnaast worden
49 afwegingen op het gebied van risicoanalyse en applicatielandschap uitgewerkt. Deze zijn
50 nodig om te komen tot een passend niveau van maatregelen dat aansluit bij de
51 specifieke context van een overheidsorganisatie. De modeleisen en randvoorwaarden zijn
52 gestructureerd op basis van vijf DUTO-processen en de functies die daarbij horen.

53 Het ontwerpstelsel bestaat uit zes modules: een generiek deel en vijf specifieke modules,
54 één module per DUTO-proces. Deze modules zijn normerend van aard. Van 2 tot en met
55 29 oktober 2023 wordt voor deze modules een openbare review georganiseerd.

56 **Voor wie is het DUTO-raamwerk?**

57 Het inleidende deel van het DUTO-raamwerk (de eerste twee modules) zijn geschreven
58 voor een breed publiek. Deze teksten helpen om binnen een organisatie het gesprek over
59 duurzame toegankelijkheid te voeren en om strategische besluitvorming rondom dit
60 thema te ondersteunen.

61 Het ontwerpstelsel is ontwikkeld voor alle informatieprofessionals die betrokken zijn bij
62 het aanschaffen en inrichten van informatiesystemen. Het gaat dus om adviseurs van
63 overheidsorganisaties die eisen (*requirements*) opstellen voor informatiesystemen en
64 deze vertalen naar concrete maatregelen. Bijvoorbeeld architecten, informatiemanagers
65 en -beheerders, proces- of informatieanalisten, projectleiders en inkoopadviseurs en
66 adviseurs digitale archivering. Maar ook ontwikkelaars en beheerders die duurzame
67 toegankelijkheid in hun informatiesystemen willen inrichten. En om leveranciers die hun
68 producten en diensten willen afstemmen op de behoeften vanuit de overheid.

69 **Gebruiksaanwijzing bij modules 3-8 (het 70 ontwerpstelsel)**

71 Modules 1 en 2 van het DUTO-raamwerk beschrijven de waarde van duurzaam
72 toegankelijke informatie. En zetten de kenmerken uiteen waaraan duurzaam
73 toegankelijke overheidsinformatie voldoet. De overige delen van het DUTO-raamwerk
74 (modules 3 tot en met 8) vormen het ontwerpstelsel: een methodiek om deze principes
75 door te vertalen naar passende maatregelen die aansluiten bij de concrete behoeften van
76 overheidsinstellingen. Om zo praktische hulp te bieden bij het inrichten van duurzame
77 toegankelijkheid binnen hun informatiesystemen. Met behulp van deze modules kunnen
78 overheidsorganisaties de daad bij het woord voegen. En zorgen dat ook hun informatie
79 voldoet aan de DUTO-kenmerken. Zo kunnen ze efficiënter en transparanter te werk
80 gaan, en waarde voor de samenleving creëren.

81 Hoe dit proces eruitziet, wordt in deze gebruiksaanwijzing toegelicht.

82 **Waaruit bestaat het ontwerpstelsel?**

83 De concrete bouwstenen om ontwerpkeuzes te maken, zijn de functionele **modeleisen**
84 die binnen applicaties geïmplementeerd kunnen worden. En organisatorische
85 **randvoorwaarden**: zaken die binnen de bredere context van een overheidsinstelling op
86 orde moeten zijn om te zorgen dat goed ingerichte applicaties ook écht tot resultaten
87 leiden op het gebied van duurzame toegankelijkheid. De modeleisen en randvoorwaarden
88 vormen één geheel. Want als een randvoorwaarde voor een modeleis niet is ingevuld,
89 wordt de laatste veelal nutteloos.

90 De randvoorwaarden en de modeleisen worden gestructureerd aan de hand van vijf
91 **DUTO-processen**: Registreren, Vernietigen, Bewaren, Migreren, en Ter beschikking
92 stellen. Daarbinnen zijn er **functies** gedefinieerd die goed ingericht moeten zijn om een
93 of meer van deze DUTO-processen te ondersteunen. Denk bijvoorbeeld aan het beheren
94 van metagegevens of het opslaan en weergeven van bestanden. Voor elk DUTO-proces
95 en voor iedere functie zetten we de modeleisen op een rijtje die nodig zijn om dat
96 onderdeel van de informatiehuishouding op orde te brengen. In totaal zijn het er
97 ongeveer honderd.

98 **Hoe is het ontwerpstelsel ingedeeld?**

99 Het ontwerpstelsel bevat een generieke module (module 3) en vijf specifieke
100 procesmodules (modules 4 tot en met 8). In module 3 wordt de grondslag gelegd voor
101 het toepassen van het ontwerpstelsel. In deze module worden de DUTO-processen en
102 bijbehorende functies gedefinieerd. En de module werkt de overwegingen uit die komen
103 kijken bij het maken van ontwerpkeuzes. Daarnaast staan generieke randvoorwaarden
104 opgesomd die nodig zijn om alle DUTO-processen goed in te richten.

105 De vijf procesmodules bouwen voort op dit fundament. Ieder van deze modules bevat
106 een korte beschrijving van het desbetreffende DUTO-proces. Hierin wordt het DUTO-
107 proces nader toegelicht en wordt uitgelegd welke rol de bijbehorende functies spelen in
108 het realiseren van dat proces. En hoe een goede inrichting van dit proces precies
109 bijdraagt aan duurzame toegankelijkheid. Randvoorwaarden die in het bijzonder nodig
110 zijn voor een specifiek DUTO-proces, staan hier ook. Deze specifieke randvoorwaarden
111 zijn een aanvulling op de generieke randvoorwaarden.

112 Als laatste staat in iedere procesmodule een lijst met modeleisen die nodig zijn om de
113 DUTO-processen goed te ondersteunen. Voor iedere functie binnen ieder proces is
114 minimaal één modeleis opgesteld. Aan de modeleisen is een prioritering meegegeven op
115 basis van de MoSCoW-methodiek (zie hieronder).

116 **Hoe bepaal ik maatregelen die passen bij mijn organisatie?**

117 Wat *passende* maatregelen zijn, verschilt per overheidsinstelling en hangt af van de
118 werkprocessen die zij uitvoert bij de uitoefening van haar taken. Het is dan ook niet de
119 bedoeling om het geheel aan modeleisen en randvoorwaarden zonder meer over te
120 nemen. Het ontwerpstelsel is geen universele blauwdruk voor het inrichten van een
121 informatiesysteem. Organisaties bepalen zelf, wat de beste manier is om invulling te
122 geven aan duurzame toegankelijkheid. Het DUTO-raamwerk biedt daarbij de handvatten.

123 Zo wordt uitgewerkt wat er komt kijken bij een risicoanalyse. Dit is een belangrijke stap
124 bij het bepalen van passende maatregelen. Hierbij wordt de waarde van de beheerde
125 informatie onder andere afgewogen tegen factoren als het gebruik, de benodigde
126 inspanning voor het nemen van beheermaatregelen, en de gevolgen van eventuele
127 incidenten. Iedere organisatie kan op basis daarvan kiezen voor een zwaarder of lichter
128 **niveau van maatregelen**. En geeft invulling aan modeleisen en randvoorwaarden op

129 een manier die aansluit bij de behoeften van de organisatie. Bijvoorbeeld door specifieke
130 functies te automatiseren, of juist handmatig in te vullen.

131 Daarnaast worden er drie verschillende **implementatiepatronen** beschreven, die
132 gebruikt kunnen worden om voorzieningen in te richten. Ook de keuze voor een
133 implementatiepatroon kan van invloed zijn bij het toepassen van modeleisen.

134 Ook bij de modeleisen wordt de ruimte geboden om maatregelen te treffen die aansluiten
135 bij de concrete omstandigheden van een organisatie. Iedere modeleis is namelijk
136 voorzien van een prioritering op basis van de **MoSCoW-methodiek**.

137 **Hoe werkt de MoSCoW-methodiek?**

138 MoSCoW staat voor *Must have, Should have, Could have, Won't have*. Dus: noodzakelijk,
139 raadzaam, mogelijk, en niet aan de orde. Aan iedere modeleis binnen het DUTO-
140 raamwerk is een prioritering toegekend: *Must have, Should have, of Could have*. Het
141 DUTO-raamwerk maakt overigens geen gebruik van *de Won't have*-prioritering.

142 Zodra je bepaald hebt wat het niveau van maatregelen is en welke implementatie-
143 patronen gebruikt worden, kunnen de modeleisen worden geselecteerd. Bij de *Should*
144 *have* en *Could have*-eisen kan de organisatie zelf een afweging maken of en hoe deze
145 meegenomen worden. Deze modeleisen zijn bijvoorbeeld niet altijd nodig voor specifieke
146 toepassingen of verhogen misschien het gebruiksgemak zonder dat ze essentieel zijn
147 voor duurzame toegankelijkheid. Het staat de organisatie hierbij ook vrij om de
148 prioritering te verhogen of te verlagen.

149 *Must have*-modeleisen zijn in principe verplicht, maar toch geldt hier ook het dringende
150 advies om zorgvuldig te werk te gaan. Er kunnen altijd gevallen voorkomen waarbij nog
151 aanpassingen nodig zijn om modeleisen aan te laten sluiten bij een specifieke
152 aanbesteding. Als bijvoorbeeld vooraf blijkt uit een marktverkenning dat een *Must-have*-
153 modeleis niet geleverd kan worden door de markt. Het kan dan raadzaam zijn om te
154 overleggen met collega's, zoals een inkoper, om te kijken of er mogelijkheden zijn om
155 een eis anders in te vullen. Een aanbesteding waarbij geen inschrijvingen volgen, kan
156 niet de bedoeling zijn. Let wel: als je een *Must have*-modeleis afzwakt of helemaal niet
157 toepast, moet je dat aan de hand van inhoudelijke argumenten uit kunnen leggen.